

Література

1. Миронова М. В. Формирование прогностических умений студентов педвуза в процессе педагогической практики [Текст]: дис. канд. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Миронова, Марина Вадимовна ; - Красноярск, 2001. - 185 с.
2. Регуш Л. А. Психология прогнозирования: успехи в познании будущего. / Л.А. Регуш. – СПб., Речь, 2003, - 352 с.: ил.
3. Руденко С. О. Прийняття управлінських рішень в інформаційному суспільстві (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Руденко Світлана Олександрівна ; Харків. у-т повітр. сил ім. І. Кожедуба. – Харків, 2007. – 23 с.
4. Чернобровкин В. М. Психология принятия педагогических решений: Монография. / В.М. Чернобровкин. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 416 с.

В статье подчеркивается важность обеспечения качественной подготовки будущего педагога к самостоятельному и творческому выполнению основных профессионально-педагогических функций учителя-воспитателя в реальном учебно-воспитательном процессе. Раскрываются особенности принятия педагогических решений, в частности, анализ педагогической ситуации и преобразование ее в задачу. Анализируется значение прогнозирования и прогностических умений для принятия педагогических решений. Предлагается к использованию спецкурс, в результате изучения которого будущие учителя смогут применять знания по теории принятия решений, владеть необходимой терминологией, прогностическими умениями для решения проблемных ситуаций, с которыми студенты будут встречаться во время прохождения производственной педагогической практики в общеобразовательных школах.

The author of the article emphasizes the importance of the providing the future teacher with qualitative training teacher for self-dependent and creative realization of the principal professional pedagogic functions of the teacher – educator in the real teaching and educational process. Peculiarities of taking pedagogic al decisions are exposed in this article, the analysis of the pedagogic situation and it's transformation into the task in particular. The author analyses the importance of the forecasting activity and the prognostic skills for taking pedagogic al decisions. Special course of training is suggested in the article. After studying future teachers will be able to put the knowledge of the theory of taking decisions into practice, to master the necessary terminology, prognostic skills, to solve problematic situations which students will face while heaving practical training at schools providing general education.

Статтю подано до друку 15.10.2012.

©2012 р.

Ю. В. Романова (м. Київ)

ІНДИВІДУАЛЬНА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ ЯК РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ З ПСИХОЛОГІЇ

На початку третього тисячоліття у багатьох галузях людської діяльності кардинально змінюються суспільні запити на людські здібності як визначальні риси особистості, що у сукупності складають так званий людський капітал.

Специфіка роботи психолога, яка відбувається у системі «людина – людина» є такою, що власне сама особистість останнього, його суб'єктивні якості, власний внутрішній світ розглядаються як головний чи, принаймні, досить важливий інструмент спілкування, якість якого великою мірою зумовлена системою індивідуальних цінностей професіонала.

Метою статті є теоретичний аналіз поняття «цінностей», з'ясування їх ролі та значення у роботі психолога, розгляд ціннісного потенціалу індивіда у якості ресурсу становлення особистості професіонала психолога.

Виклад основного матеріалу. Період професійної підготовки, входження людини в професійну діяльність є одним з важливих етапів формування особистості, який характеризується не тільки оволодінням професійними знаннями, вміннями та навичками, але й суттєвими змінами в мотиваційній сфері особистості, формуванням специфічних професійних мотивів, запитів, диспозицій та цінностей. Це означає, що, вочевидь, можна прослідкувати наявність залежності професійно зрілої людини від інших властивостей, які складають особистісну структуру індивіда. Йдеться не про жорстку обумовленість психічних явищ, як це виглядає у класичній науці, скажімо, у фізиці чи математиці, а про якісний, «м'який», опосередкований, інколи зовні невидимий вплив певних внутрішніх іманентних характеристик особистості, світу внутрішнього буття людини. Саме до таких детермінант належать індивідуальні цінності людини.

Теоретична і прикладна значущість проблеми взаємозв'язку професійного становлення психолога і його ціннісної сфери зумовлена тим, що попри численні наукові розвідки недостатньо з'ясованими залишаються питання формування та ролі цінностей у роботі психолога, а також питання про те, яким саме чином індивідуальні цінності особистості психолога впливають на ефективність його професійної свідомості, а отже, і професійної діяльності.

На тлі великої кількості публікацій, присвячених вивченню особистісних якостей, рис, індивідуальних характеристик психологів у цілому, відчувається брак комплексних досліджень, предметом яких стала б система цінностей як основа професійної свідомості останніх.

Нова система освіти орієнтована на формування такого психолога-професіонала, який поєднував би в своєму професійному зростанні дві складові – компетентність як певну обізнаність в теорії, методах, змісті та засобах професійної діяльності, а також особистісне становлення, розвиток внутрішньої готовності (мотивація, спрямованість) до опанування професією та реалізації себе в ній.

З огляду на викладене вище особливої уваги вимагає вивчення проблеми поєднання та доцільного застосування знань, технологій практичної діяльності з системою цінностей особистості, яка б відповідала професійній поведінці психолога. Ціннісний компонент виконує функцію провідного в ключових компетенціях професіонала, забезпечуючи не тільки успіх в професійній діяльності, конкурентоспроможність, але й його життєздатність в нових соціально-економічних умовах. Ціннісні детермінанти сутності людини забезпечують можливість формування нових компетенцій, таких як впливовість, проникливість, емпатія та інших, які, за визначенням Т.Ю. Базарова, будуть характеризувати людину майбутнього, людину культури та миру [2].

Систему цінностей людини у цілому, як слушно підкреслює Л. В. Косова, можна визначити як «універсальну, пролонговану, консервативну структуру пріоритетів, що визначає бажаний життєвий проект і систему орієнтацій індивіда» [11, с. 114].

Теоретичний аналіз наукової літератури засвідчує наявність неабиякого інтересу науковців щодо проблеми цінностей. Підтвердженням цьому є існування великої кількості

концепцій, що обґрунтовують даний феномен, починаючи від мислителів минулого до сучасних теоретиків. Такий інтерес, по суті, є закономірним, оскільки проблема цінностей взагалі – вічна філософська проблема, яка завжди матиме своє гідне місце в царині знань про людину. Роздуми над цінностями супроводжують всю історію людства. Філософські категорії цінностей добра, мудрості є незмінними та характерними атрибутами цієї історії. Саме цінності складають основу моральності, духовності людини, формують її світогляд. Як зазначає видатний український філософ та культуролог С.Б. Кримський, «духовність – це спосіб життя..., це ціннісне домобудівництво» [13, с. 54]. Вчений не випадково надає такого тлумачення духовності, адже саме духовність слугує виміром людського існування на відміну, приміром, від тваринного, надаючи людині можливість залишитися тотожною собі за будь-яких обставин впливу ззовні. Відомий український психолог М. Й. Боришевський, аналізуючи саморозвиток особистості, акцентує увагу на безпосередньому зв'язку духовності з ціннісними орієнтаціями, вважаючи що одиницею виміру духовності є ціннісні орієнтації, які безпосередньо чи опосередковано пов'язані з моральністю... «Чим тісніший зв'язок ціннісних орієнтацій з моральністю, категорією добра, тим вищий рівень духовності...» [4, с. 51]. При цьому автор наголошує, що серед складових духовності особливу роль виконують світоглядні ціннісні орієнтації особистості, в яких віддзеркалюється специфіка усвідомлення сенсу життя не лише з погляду земних, «буденних» цінностей, але й погляду цінностей вічних, фундаментальних. Нам імponує точка зору В. В. Знакова, який вважає, що «розвиток та самореалізація духовного «Я» суб'єкту починається тоді, коли він усвідомлює необхідність визначення для себе того, як він конкретно повинен розуміти загальнолюдські духовні цінності – істину, добро, красу. Прояв у людини хоча б приблизного усвідомленого уявлення про останні свідчить не тільки про визнання суб'єктивної вагомості духовних цінностей (відповідно інтелектуальних, етичних та естетичних), але й про психологічну готовність до їх засвоєння та формування» [8, с. 91].

Вивчаючи функціональну роль цінностей, відомий російський соціолог С.С. Фролов зазначає: «...Цінності дозволяють пізнати сенс та значення власного особистісного буття...» [21, с. 256], що призводить до формування ідентичності людини, а також спонукає її до дії, уможливлуючи вирішення проблеми.

Складність визначення сутності феномену «цінність» пов'язана з його багатовимірністю, з його іманентними особливостями. В науковій літературі викладені різні підходи до вивчення цінностей, нараховується більше сотні визначень поняття «цінність». Питання про те, що вважати цінністю, хвилювала філософів Античності та епохи Відродження (Арістотель, Платон, Сократ та інші). Саме Арістотель був одним з перших, хто намагався диференційовано підійти до проблеми цінностей. З одного боку, він визнавав самодостатні цінності (самоцінності), до яких відносив власне людину, щастя, справедливість. З іншого боку, він один з перших вказував на відносний характер цінностей, стверджуючи, що цінність, наприклад, щастя для дитини та для дорослої людини мають різне змістове навантаження [1, с. 244]. Р. Каратіні – французький філософ, співавтор енциклопедії Борда - аналога знаменитої Британіки стверджує, що слово «цінність» - (*valeur*) у французькій мові з'явилося як еквівалент англійського (*value, worth*) та німецького (*Wert*) та мало спочатку суто економічний зміст, і лише з часом набуло філософського витлумачення. Саме у такому розумінні термін «цінність» використовували німецькі філософи Е. Дюринг та Ф. Ніцше. Останній у широко відомій праці «Воля до влади» вживає терміни «моральна цінність», «естетична цінність», «істинна цінність» [9, с. 736].

Найбільш активно термін «цінність» почав використовуватися представниками суспільних наук з 60-х років XIX ст., а вже у першому десятиріччі XX ст. виникає аксіологія – як окремий розділ філософії (поруч з онтологією, гносеологією, праксеологією) – специфічна теорія цінностей, в межах якої визначилося коло різноманітних наукових шкіл. Так, зокрема,

представники німецької філософії В. Віндельбанд та Г. Ріккерт вважали, що цінності не «існують у вигляді самостійних предметів, а визначають загальний характер людської діяльності» [6, 183]. За їхніми поглядами, цінності – не об'єктивна реальність, а ідеальне буття, вони утворюють ідеальний, незалежний від людини, вічний трансцендентний світ, а отже добро, істина, краса мають самодостатнє значення та носять надісторичний характер [19, с. 60].

М. Шелер, представник феноменологічного напрямку в аксіології, стверджував, що цінності складають онтологічну основу особистості та мають об'єктивний характер. Цінності не залежать від свідомості суб'єкта і від предметів. Вони мають своїх носіїв і в них стають дійсними. Такими носіями є особистості, речі і т.д. Однак буття цінностей, за М. Шелером, незалежне від буття їх носіїв. "Зовсім подібно до того, як червоне дане мені у вигляді чистої протяжної якості, як наприклад, у чистому кольорі світла, а не як настип тілесної поверхні, так і цінності, такі, як приємне, корисне, миле, радісне, благородне досяжні мені в принципі без того, щоб при цьому уявляти їх собі у вигляді властивостей речей або людей" [22, с. 250]. Важливо зауважити, що М. Шелер повністю відкидає суб'єкт, метафізично відриває цінності від людини, абсолютизує в них момент об'єктивності і перетворює цінності в пусту і мертву абстракцію. Такий підхід був притаманний класичному періоду розвитку аксіології, а вже на початку ХХ століття з розвитком соціологічних досліджень змінилося ставлення до проблематики цінностей. Так, засновник соціологічної концепції цінностей М. Вебер вважав, що цінність – це норма, яка має певне значення для соціального суб'єкту. Відомий соціолог розглядав цінності як явище історичне і вважав, що вони визначаються певним інтересом епохи. Із зміною епохи втрачають свою силу і цінності, на зміну їм приходять цінності іншої епохи. Цінності впливають не лише на пізнання та оцінку явищ, а й визначають норми взаємовідносин людей, устрій суспільного життя [5, с. 271]. Можна констатувати, що цей підхід набуває особливої актуальності в сучасному суспільстві.

В психологічній науці цінності розглядаються дещо з інших позицій, ніж це прийнято у філософії. Так, якщо філософи визнають, що цінності існують самі по собі та роблять спробу встановити співвідношення цінностей у суспільстві, то увага психологів спрямована насамперед на процес формування цінностей і дослідження тих чинників, які їх формують. Проблема вивчення цінностей є однією з центральних в загальній психології та психології особистості. Серед вчених - психологів, які працюють у межах ціннісного дискурсу, слід відзначити І.Д. Бега, М.В. Богуславського, О.В. Бондаревську, Б. С. Братуся, В. І. Додонова, В.П. Зінченка, І. Ф. Ісаєва, З. С. Карпенко, М.Д. Нікандрова, В.Г. Прянікову, В.І. Слободчикова, М.С. Яницького та інших.

Попри те, що у психологічній науці не існує єдиної думки з приводу сутності поняття «цінність», можна виділити декілька підходів до вивчення даного феномену. Цінність розглядається: як абстрактне цінне (С.Л. Рубінштейн); як атрибут конкретного об'єкту та явища (М.І. Бобнева, В.М. Бизова, Н.М. Лебедева, Д.О. Леонтьєв, Б.Ф. Братусь, Н. Фисер, М. Рокіч, С. Шварц, А. Барді); як надіндивідуальна реальність (І.О. Джидар`ян, С.Л. Рубінштейн); одночасно як надіндивідуальна реальність та як початкове афективне утворення (Т.М. Буякас, О.Г. Зевіна, В.М., Бизова, Н.М. Лебедева, Д.О. Леонтьєв); як механізм соціального контролю (В.О. Бодров, Ю.О. Гаюрова, Г.В. Ложкін, А. Маслоу, А.М. Плющ, М. Рокіч, Н. Фисер); як мотивуюча структура особистості (Б.Г. Ананьєв, В.П. Андрущенко, В.М. Бизова, О.Ю. Пятаєва, Н.М. Лебедева, Д.О. Леонтьєв, С. Шварц); як джерело та носій особистісних сенсожиттєвих орієнтацій (І.Д. Бех, Г. Л. Будинайте, О.Г. Здравомислов, Є.О. Клімов, З.С. Карпенко, Т.В. Корнілова, Д.О. Леонтьєв, В.Франкл).

Узагальнюючи наявні підходи до розуміння цінностей, що викладені у різних психологічних теоріях, варто виділити наступні.

На думку класика психології С.Л. Рубінштейна, – «цінності – це не те, за що ми сплачуємо, а те – заради чого ми живемо» [17, с. 388]. Будь-яка суспільна цінність стає індивідуальною тільки в тому випадку, якщо сама особистість зробила такий вибір. Основу цього вибору складає емоційне ставлення людини до дійсності та до самої себе. Цінності є невід'ємною частиною структури особистості. Їх система визначає змістовий бік спрямованості особистості та складає базис її світосприйняття, основу життєвої концепції.

Широко відомий у науковому співтоваристві М. Рокіч розумів цінність як стійке переконання в принциповій перевазі деяких цілей та способів існування над іншими. М. Рокіч поділяє цінності на такі, що уявляють мету або стан, якого бажано досягти (термінальні цінності) та такі, що представляють метод або засоби досягнення мети (інструментальні цінності). Це відповідає традиційному поділу на цінності-цілі та цінності - засоби. До першої групи М. Рокіч відносить: активне та продуктивне життя, життєву мудрість, здоров'я, цікаву роботу, красу природи та мистецтва, кохання та щасливе сімейне життя, матеріальну забезпеченість, наявність добрих та вірних друзів, самопізнання та саморозвиток, свободу, щастя інших людей, творчість, упевненість у собі; до другої — акуратність, вихованість, високі запити, життєрадісність, дисциплінованість, незалежність, нетерпимість до недоліків, освіченість, відповідальність, раціоналізм, самоконтроль, сміливість у відстоюванні своїх поглядів, тверду волю, терпимість, широту поглядів. По своїй суті термінальні цінності – це система суспільних цінностей, яка стає наповненою індивідуальним змістом і з'являється у вигляді індивідуальної ціннісно-потребнісної сфери, як складової ядра особистості. Інструментальні цінності або цінності-засоби визначають пріоритетність певного способу поведінки індивіда та, в свою чергу, проявляються як динамічні властивості особистості, тобто як риси характеру [23, с. 85].

Засновник гуманістичної психології, один з фундаторів менеджменту американський психолог А. Маслоу виокремлює у сучасної людини три рівня цінностей: загальнолюдські цінності – такі, що народжуються завдяки фундаментальним потребам людського організму; цінності певної групи людей; цінності «специфічних індивідів».

А. Маслоу розглядає цінність як вибірккову установку, похідну від потреб, а іноді й ототожнює з останніми, стверджуючи, що «потреби або цінності пов'язані ієрархічно та еволюційно... Отже, ці основні потреби чи основні цінності можуть розглядатися і як цілі, і як сходінки драбини, яка веде до єдиної кінцевої мети» [16, с. 235].

На відміну від А. Маслоу В. Франкл - відомий австрійський психотерапевт, засновник логотерапії як методу екзистенціального психоаналізу, виділяє три типи цінностей в залежності від вибору індивідом свого життєвого шляху: цінності творчості, які пов'язані з тим, що ми даємо життю; цінності переживання, зумовлені тим, що ми беремо від життя; цінності ставлення, усвідомлення ситуації залежно від позиції, яку ми займаємо.

Основною теорії екзистенціального аналізу В. Франкла є пошук людиною сенсу буття. В. Франкл вважає цінності відношення вищими цінностями, адже людина, стикаючись зі своєю долею, змушена її сприймати, але все ж таки має можливість реалізувати цінності відносин. Те, як вона сприймає негаразди життя, як несе свій хрест, та мужність, яку вона виявляє у стражданнях, гідність, яку вона демонструє, – все це є мірою людського в людині, своєрідним мірилом того, наскільки вона відбулася як людина [20, с. 200].

Одним із послідовників гуманістичної концепції В. Франкла вважають відомого російського психолога Д. А. Леонтьєва, який пропонує розрізняти три групи цінностей: цінності як знання про суспільні ідеали, які вироблені суспільною свідомістю і присутні в різних сферах соціального життя; цінності як дії, тобто предметне втілення суспільних ідеалів; цінності як особисті ідеали, які присутні в мотиваційних структурах людини і спонукають її до реального втілення в своєму житті.

Отже, цінності за Д. А. Леонтєвим - це набуте, засвоєне з досвіду, узагальнене поняття про те, що є бажаним. Цінності включають потреби, схильності, бажання, очікування, у зв'язку з якими формується тенденція вибору. Їх можна розглядати як етичний показник того, чого можна і потрібно прагнути в житті, як оцінювати інших людей і себе у взаємовідносинах із ними, чого слід намагатися досягти за допомогою тих чи інших засобів [15, с. 86].

Вивчаючи поняття «цінність», доцільно зупинитися на проблемі розмежування понять «цінність» та «ціннісна орієнтація». Поняття «ціннісні орієнтації» вживається в соціології та соціальній психології як аналог філософського поняття «цінності», починаючи з середини 60-х років та пов'язане, передусім, з відомими вченими О. Г. Здравомисловим та В. О. Ядовим. «Під ціннісною орієнтацією ми розуміємо установку особистості на ті чи інші цінності матеріальної та духовної культури суспільства... Поняття ціннісних орієнтацій достатньо споріднено з поняттями установки та потреби...» [7, с. 197]. Автори вважають, що наявність стійких ціннісних орієнтацій свідчить про зрілість людини та забезпечує стійкість та стабільність особистості. Згідно поглядів М. Рокіча, саме ціннісна орієнтація здатна впливати на будь-які суспільні явища, а власне цінності - відносно малочисельні та організовані в ціннісні системи, причому люди володіють одними і тими ж цінностями, хоча і в різній мірі [23, с. 86].

Психологічний аспект ціннісних орієнтацій як структурний компонент спрямованості особистості, пов'язаний з дослідженням її внутрішнього світу, соціальної поведінки, спрямованої на засвоєння і відтворення цінностей життя і культури, розглядає також відомий сучасний український психолог І. Д. Бех. В своїх працях він широко послуговується поняттям «особистісні цінності», під яким розуміє факт включення суб'єкта у соціальні зв'язки та відношення, що дозволяє розглядати людину як соціокультурний феномен. Точніше, поняття «особистісні цінності» відтворює факт освоєння конкретними індивідами суспільних цінностей, а значить, у ньому відображається значущість чи, можливо, рівень значущості, особистісний смисл для людини певних об'єктів, подій, предметів, явищ тощо. Саме особистісні цінності у подальшому, на думку І.Беха, виступають унормованими утвореннями як приписи чи заборони, котрі задають очікувану, належну, необхідну чи бажану поведінку, або існують у вигляді ідеалу, зразка для наслідування [3, с. 101]. Отже, ціннісні орієнтації у такому витлумаченні можна розглядати як специфічні форми існування цінностей. До того ж, віддзеркалення власне психологічного рівня ціннісної проблематики здійснюється через поняття ціннісних орієнтацій особистості. У «Словнику практичного психолога» за редакцією С. Ю. Головіна ціннісні орієнтації визначаються як такий соціально-психологічний феномен, що має подвійне значення: як основа ідеологічних, політичних, моральних, естетичних та інших оцінок суб'єктом дійсності та орієнтації в ній, а також як спосіб диференціювання індивідом об'єктів за їх значущістю [18, с. 313].

Становлення ціннісних орієнтацій відбувається в процесі соціалізації, а безпосередній їх прояв спостерігається при формуванні цілей, ідеалів, переконань, інтересів та інших особистісних новоутворень. Ціннісні орієнтації визначають активність та спрямованість особистості, систему відносин, а також, як справедливо зазначає А. М. Лазурак, «загальний підхід людини до світу, до себе, надають сенсу особистісним позиціям, поведінці, вчинкам» [15, с. 23]. У структурі діяльності вони тісно пов'язані з її пізнавальними та вольовими складовими. У зв'язку з цим Н. А. Кирилова вказує на багаторівневу структуру ціннісних орієнтацій, які представляють у свідомості суб'єкта соціально цінні уявлення. Цінності при цьому утворюють вершини таких орієнтацій, визначаючи ідеали та життєві цілі особистості [10, с. 29].

Структура ціннісних орієнтацій містить смисловий та емоційний компоненти, поєднання яких спричинює ту чи іншу практичну дію конкретного професіонала – психолога. При цьому наявність у спеціалістів відповідних знань, умінь та навичок, придатних для вирішення конкретних завдань в їх суто професійної діяльності, є необхідною, але недостатньою умовою

для професійного успіху. Надзвичайно важливим у процесі становлення професіонала є формування неповторної, інтелектуальної, творчої особистості, якій властиві філософське сприйняття життя, філософське світорозуміння людини у світі та світу у людини; якій притаманні внутрішній потенціал саморозвитку та самоактуалізації, розвинута система життєвих цінностей, мотивацій, переконань, ідеалів, суб'єктивних поглядів на об'єктивний світ і своє місце у ньому. Отже, вирішуючи завдання підготовки професіонала, а значить, якісного людського капіталу – як основи розвинутого суспільства, акцент, на нашу думку, слід усе ж таки робити не на абстрактні операції мислення чи формально-логічні конструкції, певні «бездушні» алгоритми дій чи навіть спеціальні знання, навички, а на «духовне бачення, духовне проникнення людини в сутність речей і явищ..., на духовність як на осередок людської душі», що уможлиблює «пізнання життя, але пізнання в його ціннісному аспекті, життєво-досвідне осягнення цінностей» [12, с. 28].

Література

1. *Арістотель*. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. Пер. В. Ставнюка. — К.: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
2. *Базаров Т. Ю.* Компетенции будущего: Квалификация? Компетентность (критерии качества) / Т. Ю. Базаров. — // www.tltsu.ru:8080/razum.tltsu.ru/publectures/lecture_06.html
3. *Бех І. Д.* Від волі до особистості. — К.: Україна – Віта, 1995. — 202 с.
4. *Боришевський М. Й.* Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості. / «Педагогіка і психологія». Вісник АПН, №2(59), 2008. — С. 49-57.
5. *Вебер М.* Протестантская этика и дух капитализма / М. Вебер // Избранные произведения: Пер. с нем. — М.: Прогресс, 1990. — 385 с.
6. *Виндельбанд В.* Прелюдии. Философские статьи и речи / В. Виндельбанд // В. Виндельбанд. Избранное. Дух и история. М., 1995.- 313 с.
7. *Здравомыслов А. Г.* Отношение к труду и ценностные ориентации личности / А. Г. Здравомыслов, В. А. Ядов // Социология в СССР. Т.2. — М.: Мысль, 1966. — С. 196 - 218.
8. *Знаков В. В.* Ценности как проблема психологии человеческого бытия. // Ценностные основания психологической науки и психология ценностей. / Отв. ред. В. В. Знаков, Г. В. Залевский. — М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. — 344 с.
9. *Каратіні Р.* Введение в философию. Пер. с франц. Г. С. Ливановой — М.: Изд.-во Эксмо, 2003. — С.675.
10. *Кирилова Н. А.* Ценностные ориентации в структуре интегральной индивидуальности старших школьников // Вопросы психологии. — 1999. - №4. — С.29-37.
11. *Косова Л. Б.* Динамика ценностных ориентаций: анализ результатов эмпирического исследования // Социологические исследования. 1994. - № 2. - С. 113 - 124.
12. *Кремень В. Г.* «Людиноцентризм» в освіті: сучасний напрям розвитку духовності нації // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. Науково-теоретичний та інформаційний журнал Академії педнаук України №2(51). - 2006. - С.23 - 35.
13. *Кримський С. Б.* Ранкові роздуми. — К.: Майстерня Білецьких, 2009. — 120 с.
14. *Лазурак А. М.* Цінності людини в науково-психологічному осмисленні // Психологія і суспільство. — 2003. №2. — С. 19-37.
15. *Леонтьев Д. А.* Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции // Вопр. филос. — 1996. - №4. С. 83 — 95.
16. *Маслоу А.* Психология бытия: Пер. с англ. - М.: «Рефлбук», К.: «Ваклер», 1997. — 384 с.
17. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — СПб.: Изд-во

- «Питер», 2003. – 720 с.
18. *Словарь практического психолога* / Сост. С. Ю. Головин. – Минск: Харвест, М.: ООО «Изд-во АСТ», 2001. – 800 с.
 19. *Современная западная философия*. – М., 1991. – 260 с.
 20. *Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник: Пер. с англ. и нем.* - М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
 21. *Фролов С. С. Социология*. - М. : Гардарики, 1999. - 344 с.
 22. *Шелер М. Избранные произведения* / Пер. с нем.; сост., науч. ред., предисл. Денежкина А. В.; послесл. Л. А. Чухиной. - М.: Гнозис, 1994. – 328 с.
 23. *Rokeach M. The Nature of Human Values*. – N.Y., 1973.- 260 p.

Статья посвящена изучению проблемы ценностей и их значения для становления профессионала – психолога. Автором анализируются содержание понятия «ценности», подается его истолкование в философской, социологической и психологической науке, рассматривается индивидуальная система ценностей как имманентный внутренний ресурсный потенциал для профессионального роста специалиста.

This article has been devoted to the analysis of values and its consequences for the proper professional formation of a psychologist. The author has made an analysis of the content of the term "value", has compared and interpreted its definition in philosophy, sociology and psychology, has analyzed the individual system of values as intrinsic human reserves for the professional growth of a specialist.

Статтю подано до друку 04.10.2012.

©2012 р.

С. О. Ніколаєнко (м. Суми)

ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ СТРУКТУРІ СУГЕСТИВНОГО ВПЛИВУ ПЕДАГОГА

Постановка проблеми. У наших попередніх дослідженнях були виявлені наступні структурні компоненти системи сугестивного впливу: 1) інтенціональний (ціннісно-смісловий) компонент сугестивного впливу, представлений базовим структурним елементом спрямованості особистості сугестора – його ціннісними орієнтаціями, пов'язаними з реалізацією сугестивного впливу; 2) когнітивний (когнітивно-інформаційний) компонент, представлений сугестивними знаннями, фактами, інформацією, а також спеціальними знаннями з сугестивного самоменеджменту, пошуку потрібної інформації, керуванню інформаційними процесами, які спрямовані на досягнення цілей сугестивного впливу; 3) процесуальний (операціонально-регулятивний) компонент, представлений у контексті задачного підходу до процесу сугестивного впливу наступними етапами: 1) орієнтовним етапом; 2) виконавський етап; 3) контрольньо-оцінний етап.

При цьому змістовні особливості інтенціонального й процесуального компонентів сугестивного впливу педагога вже були предметом нашого спеціального аналізу, а змістовні особливості когнітивного компоненту сугестивного впливу педагога ще мають потребу у подальшому дослідженні.

Аналіз актуальних досліджень. Передумови для змістовного аналізу когнітивно-інформаційного компоненту сугестивного впливу педагога створені в наступних напрямках дослідження знань у теоретичній моделі педагога: 1) дослідженнях різних типів і рівнів професійно-педагогічних знань у сучасній моделі випускника педвузу (С.І. Гессен, І.Я. Зязюн,